

Szoviár János

Bonus intra, melior exi

Az Egri Dobó István Gimnázium története és irodalomtörténeti kapcsolatai

Eger belvárosában, a Csiky és a Széchenyi utca sarkán található a Dobó István Gimnázium 261 éves épülete. Neve összefonódott a város oktatásügyével, hiszen fennállása óta több tanulónak adott érettségi bizonyítványt, mint amennyi ma a hevesi megyeszékhely, Eger összlakossága.

Az egykori jezsuita gimnázium Eger első állami iskolájaként az idén ünnepli 125 éves jubileumát. Története azonban jóval messzebbre nyúlik vissza.

Az alsó- és középfokú iskolai oktatás közvetlenül a török kiűzése után megkezdődött Eger városában. 1687 decemberében Caraffával együtt jezsuiták is érkeztek a városba, akik felfigyeltek az iskolák hiányára, így 1688 elején több világi személyt is megbíztak a gyermekek tanításával. E munkában a jezsuiták mellett helyi lakosok vettek részt 1688–89-ben. Az első években 50 gyermek jelentkezett ábécétanulásra, majd rövidesen 100-nál többre nőtt a tanulólétszám.

1688 tavaszán a jezsuiták érkezettnek látták az időt, hogy gimnáziumot szervezzenek. Egy jezsuita vizsgálta a gyerekek szellemi képességeit, s 15 tanulót alkalmasnak talált arra, hogy velük a középfokú tanítást megkezdjék. 1697-ben Pető István jezsuita páter, igazgató megnyitotta a retorikai osztályt, ami a gimnázium szervezetének teljes kiépítését jelentette. Eger középfokú oktatását tehát a jezsuiták vették a kezükbe, és igyekeztek minél szilárdabban irányítani. Mivel a jezsuiták célja papok, hivatalnokok képzése volt, így lényeges szempontot jelentett számukra, hogy a neveltek a rend érdekeinek megfelelő módon sajátítsák el a tananyagot, s készséges hívei legyenek az egyháznak, illetve a Habsburg-államhatalomnak.

Az 1700-as évek elejéig a gimnáziumi oktatómunka zavartalanul folyt. 1704-ben, a szabadságharc következtében a jezsuiták csak júniusban tudták a tanévet megkezdni. 1705-ben és 1706-ban újabb nehézségek adódtak: a rend tagjainak száma Egerben kettőre csökkent, így papnövendékek oktattak a gimnáziumban. 1706 júniusában a szabadságharc kormányszata úgy döntött, hogy a jezsuitákat ki kell tiltani Magyarországról, s birtokaikat el kell kobozni. Ezért 1707 márciusában a jezsuitáknak távozniuk kellett Egerből. Telekessy István püspök azonban a gimnáziumot nem akarta felszámolni, Kassáról hozatott papnövendékeket az oktatás folytatására. 1710 végén a jezsuiták visszatértek Egerbe, és újból átvették a gimnáziumi oktatást.

De a gimnázium épülete a XVIII. század első felében már kicsinek bizonyult, hisz a tantermeket a XVII. század végén török lakóházakból alakították ki. 1749-ben

Foglár György kanonok a jezsuitáknak engedte át nagy telkét az iskola céljaira. 1750. július 1-jén történt az új gimnázium alapköveinek letétele, s 1754-ben fejeződött be az építkezés egy ismeretlen mester tervei szerint. A gimnázium ekkor épült barokk szárnya a város egyik díszje. A déli homlokzat kapuja fölött két puttó között a jezsuita címer látható (*IHS – Iesus Hominum Salvator – Jézus, az emberiség megváltója*), s az épület végfalát három fülkébe állított szobor díszíti: balra *Loyolai Szent Ignác*, középen a *Szeplőtlen Szűz*, jobbra *Gonzaga Szent Alajos*. A Szeplőtlen Szűz szobra az égben lebeg, lábát földgömbre helyezi, mely köré a legyőzött Sátán tekeredik kígyó képében. Loyolai Szent Ignác a jezsuita rend alapítója. A szobor miseruhában ábrázolja, jobb kezében a rend szabályzata (*Constitutiones*). A könyv lapjain jelmondata szavainak kezdőbetűi olvashatók: O.A.M.D.G. (*Omnia ad maiorem Dei gloriam – Mindent Isten nagyobb dicsőségére*). Gonzaga Szent Alajos jezsuita novícius, a tanulmányosság védőszentje, a pestises betegek védelmezője. A szobor reverendában és karingben ábrázolja, kezében liliomot tartva.

A déli homlokzatot egy latin nyelvű felirat is díszíti: *Gymnasium Societatis Jesu, auspice Deo Optimo Maximo, formandae bonis moribus, litteris juventuti positum. Anno 1754 (A Jézus Társaság gimnáziuma, a legjobb és legnagyobb Isten jóvoltából az ifjúságnak a jó erkölcsökben és tudományokban való képzésére emeltetett 1754-ben)*.

A gimnázium 1773-ig állt a jezsuiták irányítása alatt. Ebben az évben a pápa (XIV. Kelemen) föloszlatta a jezsuita rendet, s így a gimnázium is megszűnt. 1773 és 1776 között lényegében nem volt gazdája az egri gimnáziumnak, ekkor azonban Eszterházy Károly püspök a cisztercieket bízta meg a gimnáziumi oktatás további irányításával, de a ciszterek nem kapták meg a jezsuiták birtokait. 1787-ben újabb válság következett a gimnázium életében, mert II. József a cisztercita rendet is föloszlatta, az iskola pedig államivá vált.

1800. augusztus 3-án nagy tűzvész pusztított Egerben, a gimnázium épülete is nagyon megrongálódott. 1802-ben a ciszterciták az állam és az egyház közötti meg egyezés alapján ismét visszakapták a gimnáziumot, újjáépítették, tetőzetét rendbe hozatták, és újra megindult az oktatási munka. 1827. augusztus 26-án azonban egy újabb tűzvész – amely a városnak csaknem a felét pusztította el – ismét tönkretette a gimnáziumot. Minthogy ekkor már a cisztereknek a rendház mellett működött egy négyosztályos kisebb gimnáziumuk, nem törődtek az épület rendbehozatalával, ezért Pyrker érsek megvásárolta és laktanya céljaira a hadseregnek adományozta. Ezzel az egykori jezsuita gimnázium hosszú időre megszűnt oktatási célokat szolgálni, és csak 1890-ben lett újra oktatási intézmény.

A XIX. század végére igen kényessé váltak a város iskolagondjai. Ez idő tájt az elemi iskolákból évente mintegy 300 gyermek került ki, akiknek jelentős része ezután semmiféle képzésben nem részesült. Egernek nem volt polgári iskolája, a ciszterciek főgimnáziuma évente 80 gyermeket tudott fölvenni. Ezekben az években megindult

a mozgalom egy polgári és egy kereskedelmi, esetleg egy réaliskola fölállításáért. Eger város ebben az időszakban nagyon nehéz anyagi helyzetben volt – elég a filoxérajárványra gondolnunk.

A képviselőtestület 1890. február 23-án tartott ülésén egy háromtagú küldöttséget bízott meg az iskola fölállításának ügyével. A bizottság tagja volt Grónay Sándor polgármester, Szederkényi Nándor országgyűlési képviselő és Horváth József ügyvéd. A képviselőtestület anyagi felajánlást tett (2000 forint) az iskola javára, valamint lehetővé tette, hogy a régi kaszárnyaépületet, annak első és második emeletét, valamint a földszint egy részét az intézmény birtokba vegye. Fölajánlotta továbbá, hogy a tanügy kívánalmainak megfelelően berendezze az épületet, és karbantartsa azt.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter az 1891–92-es tanévtől engedélyezte Egerben a négyosztályos alreáliskola fölállítását azzal, hogy a későbbiekben nyolcosztályossá fejleszthető. A város képviselőtestülete úgy döntött, hogy már az 1890–91-es tanévben beindítja az iskolát, és az igazgatói teendőkkkel Orlovsky István beregszászi polgári iskolai tanárt bízta meg. Mivel az egykori jezsuita gimnázium renoválása ekkor még nem fejeződött be, a város a réaliskola részére kibérelte a Szent János u. 8. szám alatti épület emeleti helyiségét. Már a beiratkozás alkalmával bebizonyosodott, hogy ez a terem kicsi, ezért elcserélték az elemi népiskola osztálytermével. Az iskolaév és az iskola ünnepélyes megnyitóját a polgármester tartotta.

Az iskola második tanévében már dr. Kemény Ferenc volt az igazgató. A lakatyaépület átalakítása, berendezése körül már a kezdetekkor nehézségek adódtak, s a városnak nemigen volt lehetősége anyagi áldozatra. Súlyos nehézséget jelentett, hogy az iskolának nem volt se tornaterme, se rendszeresen foglalkoztatott tornanára. 1893 tavaszán a város anyagi okokból leszavazta a főreáliskolává fejlesztést. Ebben az évben kérte az iskola a várost, hogy épületébe vezettesse be a villanyt, de a városi tanács április 25-én ezt megtagadta. Az 1894–1895-ös tanévben elindult az ötödik osztály, s a város megvásárolta az iskola szomszédságában lévő Csiky-féle telket, ahol föl lehetett építeni a téli-nyári tornacsarnokot.

Az 1897–1898-as tanévre fejlődött ki a teljes főreáliskola. De az intézmény igen szűkös körülmények között működött, így a szomszédos takarékpénztári épület néhány földszinti helyiségét is bérbe kellett venni. Az 1898–1899-es tanévben kezdődött el az épület kibővítése észak felé (tervező: Baumgartner Sándor; építész az egri Wind István), így az iskola épületrészei: a barokk szárny, a hozzáépített klasszicista rész, egy régi egyemeletes épület s a tornacsarnok, mely 1900-ra épült föl.

Az első világháború komoly nehézségeket hozott az intézmény életében. Az épület többször átalakították: működött itt hadikórház, erdélyi menekültek tábora, közéletmezési vállalat. A tanárok és a tanulók közül többen hadba vonultak, a tanév erősen le is rövidült. Szmezsányi érsek a Líceumban adott helyet az iskolának, s a diákok hadibizonyítványokkal hagyták el az iskolát. Több mint 160 diák ment ki a

frontra. A hősi halott tanulói részére a gimnázium 1936-ban készítettett emléktáblát.

1919. november 9-én vezette be dr. Habán Mihály igazgató az eredményes oktató-nevelő munka érdekében a szülői értekezleteket. Egy évvel Trianon sokkja után, 1921-ben indult meg dr. Király István szervezésében az iskolai cserkészmozgalom, a cserkészcsapat Dobó István nevét viselte (ez volt Eger első cserkészcsapata). 1921-ben vette föl iskolánk a Dobó István nevet. Az 1924. évi XI. tc. a középiskolákat újjászervezte, s az eddigi két típus (főgimnázium, főreáliskola) helyett három típust (gimnázium, reálgimnázium, reáliskola) létesített. Iskolánk továbbra is reáliskola maradt, de az itt kiadott érettségi bizonyítvány valamennyi felsőoktatási intézményre képesített. Ettől kezdve az intézmény neve: *Egri Állami Dobó István Reáliskola*. Ezt a helyzetet majd a középiskolákról szóló 1934. évi XI. tc. változtatja meg, melynek alapján minden magyar középiskola gimnázium, és így az intézmény neve 1936 júniusától *Egri Magyar Királyi Állami Dobó István Gimnázium* lett (ez a változás együtt járt azzal, hogy a latin nyelvet fölvették a rendes tárgyak sorába).

Az 1924–1925-ös tanévben készítették el és avatták föl az iskola zászlaját, mely fehér selyemből készült, arany rojtokkal és bojtokkal díszítették. Az egyik oldalán a Szent Koronát tartó két angyal között, napsugaras, glóriás mezőben a kis Jézus alakja emelkedett ki virágok közül, bal kezében könyvet tartva, jobb kezét pedig áldásra emelve. A keretet a következő körirat alkotta: „*És még neked virulnod kell, ó hon, mert Isten, ember virraszt pártodon.*” Az egyik angyal a tudás lobogó fátylóját, a másik pedig a hit és honszeretet zászlaját tartotta. Az iskolazászló másik oldalán a győzedelmes Hungária volt látható, amint diadalmaskodik az ellenségén, amely egy szörny képében támadt rá. A kép alatt fölirat volt: „*Ne bántsát a magyart!*” Ugyanezen az oldalon egyrészt a magyar Szent Korona országainak, másfelől Eger városának címere foglalt még helyet. Nemzetiszínű selyemszalagokon még két jelmondatot lehetett olvasni: „*Imádd Istent!*” és „*Szeresd a hazát!*”

Az 1944/1945-ös tanévben, a háborús események következtében jelentősen csökkent a tanulók létszáma. A háborúban mintegy 400 egykori tanulónk vett részt, akik közül sokan váltak hősi áldozatokká.

A világháborút követően az 1948/1949-es tanév hozott létszámbeli változásokat, amikor bevezették a nyolcosztályos általános iskolát, és ezzel egyidejűleg a gimnázium négyosztályossá vált. 1946-ban nyílt meg a dolgozók gimnáziuma, amely az 1948/1949-es tanév folyamán alakult a dolgozók gimnáziuma magánvizsgájára előkészítő tanfolyammá. Az 1949/1950-es tanévben a Dobó István Gimnáziumba olvadt a volt ciszter gimnázium, majd 1950/51-től az angolkisasszonyok korábbi leánygimnáziuma – ekkor történt meg ugyanis mindkét iskola államosítása. 1954-ig működött ebben a formában az iskola, amikor újjáalakult a Szilágyi Erzsébet Leánygimnázium, majd az 1957–1958-as tanévben megkezdte működését a Gárdonyi

Géza Gimnázium. A Dobó István Gimnáziumból „nőtt ki” a Gép- és Műszeripari Szakközépiskola (a mai Wigner), amely az 1970–1971-es tanévben vált önálló iskolává. Az 1960–1961-es tanévben vezették be a középiskolákban a politechnikai oktatást, melynek keretében a tanulók különféle szakmákkal ismerkedhettek meg. Általános tantervű osztályok esetében a politechnikai oktatás egy egész tanítási napot vett igénybe, ez volt az úgynevezett 5+1-es tanítási forma. Ekkor kezdődött meg a gimnáziumban az erdészeti ismeretek oktatása. Az erdészsképzés 1986-ig folyt az iskolában. Eközben a speciális képzés egy sajátos formájába kapcsolódott be az intézmény: 1974-ben hozták létre a Lenkey János Honvéd Kollégiumot, mely a katonai pályára való előkészítést célozta. Gimnáziumunkba 1994-ig jártak katkósok, vagyis honvéd kollégista osztályok. A Honvédelmi Minisztériummal való együttműködés eredményeként 1987-ben Dienes Gábor, Munkácsy-díjas festőművész a vár visszafoglalásának 300. évfordulójára seccót készített az első emeleti kerengőben, s 1988-ban, a szőuli olimpia alkalmából a minisztérium új tornacsarnokot (nagytor-na) építtetett az iskolánk részére.

Az utóbbi években, évtizedekben számos külföldi kapcsolatot épített ki és új képzési formákat is indított a gimnázium.

1991-től újra elindult a népszerű és nagy sikerű 8 évfolyamos képzés, melynek működését azonban az önkormányzat 2004-től berekesztette. 2011-ben ballagott el az utolsó nyolc évfolyamos osztály. 2005-től szerveződnek az 5 évfolyamos nyelvi előkészítő osztályok, s 2008-tól működik 6 évfolyamos képzés (2014-ben ballagott – e sorok írójának vezetésével – az első ilyen osztály). De hűek maradtunk a hagyományos, négy évfolyamos képzéshez is, általános, biológia és angol tagozatos osztályaink is vannak.

Az elmúlt években látványos az iskola technikai fejlődése is. A technikai modernizáció lehetővé teszi, hogy az új eszközökkel a modern társadalom igényeinek megfelelően, de gimnáziumunk hagyományait, eszmeiségét nem feladva végezhesünk oktató-nevelő munkát az ódon falak közt.

A Dobó István Gimnázium története során mindig meghatározó szerepet töltött be Eger arculatának, kultúrájának formálásában. A fentebb említett időszak alatt számtalan olyan kiváló egyéniség került ki intézményünk padjaiból, akik tehetségükkel, szorgalmukkal, kutatásaikkal és eredményeikkel igazolták, hogy jó indítást kaptak az alma matertől. Olyan kiváló művészek, sportolók, tudósok, igényes és művelt emberek nevelődtek itt, mint az orvos Sándor Imre, az őslénytankutató Legányi Ferenc, „Eger város örökös főmérnöke”, Hevesy Sándor, a földrajztudós Láng Sándor, a világhírű orientalista, Fehérvári Géza, a zenetörténész Kroó György, a festőművész Klausz Ernő és Kishonthy Jenő, az olimpiai ezüstérmes Bárány István és a háromszoros magyar úszóbajnok, Bitskey Aladár.

Az iskola már a kezdetektől szoros kapcsolatot ápolt – a jezsuiták révén – az iroda-

lommal. A rend törekedett arra, hogy a jól működő vagy az új alapítású és különösen frekvenciált helyen fekvő oktatási intézményei (Nagyszombat, Kolozsvár) mellett a kisebbekben is rendszeresen nagy szerepet kapjon a színjátszás, a jezsuita iskoladráma.

Bár az iskoladrámák kéziratainak jelentős része elveszett vagy fellelhetetlen, s nyomtatásban is – össz-számukhoz képest – viszonylag kevés jelent meg, a hazai szerzésű darabok közül néhány szerencsésen fennmaradt, lehetőséget adva az utókor számára az iskoladráma-struktúra megismerésére, tipikus vonásainak megállapítására.

Az iskoladrámákat a legtöbb esetben allegorikus alakok elő- és utójátéka foglalta keretbe. Ezek verses formájúak voltak, s kóruddal, zenekísérettel adták elő. Rendszerint három, ritkán öt felvonásból álltak, s a felvonások között gyakran zenés-táncos közjátékokat is előadtak. Céljuk és funkciójuk az volt, hogy a barokk kor szimbólumrendszerének eszközeivel tömörítve mutassák be az eseményt és az erkölcsi tanulságot. Az egyes felvonásokat ugyanezen technika beiktatásával zárták. A cselekményt bonyolításokkal, fordulatokkal tették élvezetesebbé, rossz helyre jutott levelek, nem várt hírek, félreismerések és félreértések alkalmazásával. A tiszta erkölcsű hősök kontrasztos, hatalomvágytól fűtött gonosz ellenfelekkel csaptak össze. Az iskoladrámák viszonyrendszerében kiemelt szerepet játszott a barátság, mely az iskolai színpadon a szerelmet volt hivatott pótolni. Tárgyukat főleg az *Ó- és Újszövetség*, a szentek élete, a világ- és a hazai történelem szolgáltatta. Mivel a darabok előadásával elsősorban az ifjúság szónoki készségét igyekeztek fejleszteni, pergő dialógusok helyett a hosszadalmas szónoklatok adták meg a játékok karakterét.

A tér és az idő egységére nem sok figyelmet fordított a kor iskolai színjátszása: a szín megváltozását, megváltoztatását csak hatáskeltésre használták, a színpadra állított darabok sokszor több év eseményeit foglalták magukba.

De az eredetileg pedagógiai vagy teológiai célú iskoladráma a XVIII. század végére fejlődésének új szakaszába lépett: a korábbi szigorúan vallási tárgyú, latin nyelvű művek elvilágiasodása és magyar nyelvűvé válása érhető tetten. Ennek eredményeképpen, 1769-ben a jezsuita gimnázium egykori színháztermében vitték színre – Magyarországon először – Molière 1670-ben írt *Úrhatnám polgár* című komédiáját *Fennhézó és maga sorsával meg nem elégedő emberek bolondsága* címmel.

Intézményünk történetéhez tartozik, hogy a barokkot követő művelődéstörténeti korszaknak, a klasszicizmus és a felvilágosodás irodalmának több kiváló alakja is megfordult az intézményben: Baróti Szabó Dávid tanárként, Verseghy Ferenc és Gvadányi József pedig diákként.

Baróti Szabó Dávid (1739–1819) a XVIII. századi Magyarország egyik jeles költője és műfordítója volt. Iskoláit Nagyszombatban és Székesfehérváron végezte, Egerben, Kassán, Besztercebányán, Váradon, Kolozsvárott és Komáromban tanárkodott. Egerben a költészet tanáraként és a tanulók vasárnapi hitszónokaként tevékenykedett 1764–1765-ben. Jezsuita szerzetes volt, majd a rend feloszlatása után (1773)

világi pap és tanár. Rajnis Józseffel és Révai Miklóssal együtt a klasszikus triász tagja. Társaival sokat vitázott az időmértékes verselés kérdéseiről, mely vitával (prozodiavita) megalapozta a magyar verstan és irodalomtanítás fejlődését. A klasszikus latin költészet és erkölcs szenvedélyes híveként 1773-ban, Besztercebányán kezdett verseket írni. Noha nem tartozott a kor kiemelkedő lírikusai közé, elévülhetetlen érdemei vannak abban, hogy a magyar költészetben meghonosodott a klasszikus időmértékes verselés. A felvilágosodást és a francia forradalmat – erkölcsromboló hatásuk miatt – mélyen elítélte (*Felfordult a világ*). Legismertebb allegorikus verse *A ledőlt diófához*, mely Berzsenyi Dániel *A magyarokhoz* című ódájának előfutáraként is értelmezhető. 1788-ban Kassán Kazinczy Ferencsel és Batsányi Jánossal megalapította az első magyar szépirodalmi folyóiratot, a *Magyar Musemot*. Barótit II. József halála után a nemesi-nemzeti mozgalmak reménységei ihlették, s fontosnak tartotta a magyar nyelv gazdagítását is. Lefordította Milton *Elveszett paradicsomát*, és igen magas színvonalon, szép magyar nyelven Vergilius több eclogáját, valamint az *Aeneist* is. Eger városához kötődik az *Egy egri vitéz asszony* és az *Egy vitéz magyar asszony a törökhöz* című műve is.

Az 1757-ben, Szolnokon született Verseghy Ferenc költőként, íróként, nyelvészként és esztétaként vált híressé. Középiszkoláit Pesten és Egerben, a jezsuitáknál végezte, majd az egri szeminárium papnövendéke lett, melyből 1777-ben kilépett, s Budán jogot hallgatott. Tanulmányainak befejeztével visszatért a papi pályára, a pálos rend tagja lett (1778), és Bessenyei György irodalmi köréhez csatlakozott. A szerzetesrendek feloszlata után pedig helyőrségi, majd táborigyelmeztető tevékenykedett. 1794 végén letartóztatták, s a Martinovics-per egyik fő vádlottjaként először halálra, majd bizonytalan idejű börtönbüntetésre ítélték. Kilenc évet töltött Graz, Brünn és Kufstein várbörtöneiben. Szabadulása után sokat foglalkozott a nyelvműveléssel, élete utolsó szakaszában több nyelvészeti tárgyú könyvet is írt. A helyesírási harcban a jottista Révai Miklóssal szemben az ipszilonisták vezérszónokaként a mérsékelt nyelvújítást hirdette. Nagyon tehetséges, de a sok szenvedés miatt megtört, kibontakozni nem tudó alkotó volt, aki inkább az eszmék hirdetőjeként vált nagygyá, mintsem esztétikailag kifogástalan versek alkotójaként. Faludi- és Ovidius-utánzatai és késő barokk vallásos énekei után könnyed rokokó dalokat is írt. Nevéhez fűződik *A szegfű*, az első magyar Goethe-fordítás. A rendekhez írt röpiratokban az ipar, a kereskedelem és az „elmeszabadság” pártolását sürgette (*A magyar hazának anyai szózatja*), a magyar nyelv jogaiért fölszóvalókat ünnepelte (*Emlékeztető oszlop*). 1793-ban jelent meg huszonnégy verse és Horatius *Ars poetica*-jának fordítása a *Mi a poézis, és ki az igazi poéta* című tanulmánnyal. Lefordította Aiszkhülosz drámáját (*A lebilincselte Prométheusz*) és a *Marseillaise*-t. La Fontaine és Voltaire nyomán szatirikus verseket és meséket is írt (*A baktai paraszt, Szentésiné*). 1822-ben Budán hunyt el.

Gvadányi József (1725–1801) tízéves korától az egri jezsuita gimnáziumban tanult, melynek öt osztályát jeles eredménnyel végezte. Az iskolai évek alatt kedvelte meg a verselést, s ezt olyan magas szinten sajátította el, hogy egyszer – egy irodalmi „legenda” szerint – három óra leforgása alatt száz latin disztichont írt. 1790-ben publikálta fő művét, az *Egy falusi nótáriusnak budai utazását*, melynek a folytatását is megírta *A falusi nótáriusnak elmékedései, betegsége, halála és testamentuma* címmel. Az Egerben töltött diákéveit, azok emlékét idézik híres és népszerű, többször kiadott alkotásának, a *Rontó Pálnak* (1793) egyes részletei. Az utókor Gvadányiban a nemzeti karakter védelmezőjét látja, s a naivnak ható, nehézkes magyarságáról is általában jó véleményt alkot. 1844-ben, a *Pesti Divatlapban* Petőfi Sándor kedvesen ironikus versben idézte meg az alakját (*A régi jó Gvadányi*).

A jezsuita gimnáziumban kezdte meg tanulmányait a maklári születésű Pájer Antal (1817–1881), későbbi füzesabonyi káplán, egri főszékesegyházi hitszónok, tanár, tiszabábolnai, tiszafüredi, majd jászapáti plébános, pap költő is. Pájer elemi iskoláit szülőfalujában végezte, majd a jezsuita gimnázium növendéke lett – egy kis időre. Az eleven, szabályokhoz helyenként nehezen alkalmazkodó, érzékeny, önmaga értékeire és eredményeire, gondolataira igen büszke gyermek nehezen viselte a gimnázium kötöttségeit. A diák, aki időnként tanáraival is ujjat húzott, tanulmányait a gyöngyösi ferences gimnáziumban fejezte be (1835), mivel Egerből eltanácsolták. Gyöngyösi tanulóévei után azonban visszatért Egerbe, 1835-től az egri szeminárium növendéke lett. Vallásos lelkének legszebb termékeit a *Szent Lant* (1857) és *Orgonavirágok* (1858) című kötetekben olvashatjuk. Ezekon kívül számos költeményt írt az *Új Magyar Sionba*, a *Katolikus Néplapba* és a *Vasárnapi Újságba* is.

A kiemelkedő költők, írók mellett van néhány olyan – a Dobóhoz köthető – irodalomtörténész is, akiket illő bemutatni. Közülük is kiemelkedik Hankiss János, Bán Imre, Makay Gusztáv és Lisztóczy László.

Gimnáziumunkban is tevékenykedett az 1893-ban, Budapesten született dr. Hankiss János irodalomtörténész, egyetemi tanár, aki 1915 szeptemberétől az egri állami főreáliskola helyettes, 1916 áprilisától pedig rendes tanára volt. Eger elhagyása után haláláig (1959) Debrecenben, az egyetemen tanított. Szakterülete a francia irodalom volt, ő szerkesztette a *Debreceni Szemlét*, a *Forrást*, és alapító szerkesztője volt a *Helicon* című nemzetközi irodalomelméleti folyóiratnak. Az első, Budapesten, 1931-ben rendezett irodalomtörténeti kongresszus megszervezése is az ő nevéhez fűződik. Művei a legnevesebb európai és tengerentúli kiadóknál jelentek meg. Élete utolsó éveiben zenetörténettel foglalkozott (főként Liszt életével). 1958-ban az ő munkájának köszönhetően létesült a Zeneműtár. Fő területe az összehasonlító irodalomtörténet. Nagyszámú irodalomelméleti, irodalomtörténeti és zenetörténeti tanulmányt írt. Szépíróként is publikált, különböző álnevek alatt (Fejér János, Fehérvári Antal) megjelent verse, novellája, műfordítása is.

Dr. Bán Imre irodalomtörténész 1916-ban kezdte tanulmányait a mai Dobóban, s 1924-ben érettségizett az intézmény falai között. Az érettségi után a budapesti egyetemen végzett magyar–francia szakon, majd állami ösztöndíjjal Párizsban bővítette ismereteit. Latint a középiskolában tanult, erre építette a francia, olasz, spanyol nyelvismeretét – otthonról a németet hozta, az ógörög iránt külön érdeklődött. A nyelvészet, az irodalomtörténet, a filozófia, a teológia, a művészettörténet, a folklór egyaránt érdekelt. Eredetileg nyelvészettel szeretett volna foglalkozni, az egyetemen tanára, Horváth János biztatására fordult a barokk irodalom felé. A pesti egyetem francia szakán Eckhardt Sándor tanítványa volt. 1930-ban Gyöngyösön kapott középiskolai tanári állást, ott tanított 1952-ig. 1952-ben vezetett útja a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem régi magyar irodalom tanszékére, ahol később tanszékvezető egyetemi tanár lett. Dr. Bán Imre a XVI–XVIII. századi magyar irodalom kiemelkedő kutatója volt. Több mint kétszáz önálló műve és tanulmánya jelent meg nyomtatásban. Főbb művei a barokk korszak irodalmának történetével kapcsolatosak (*A velencei barokk kongresszus eredményei, Apáczai Csere János, A barokk irodalomelmélet*). Oktatási, kutatási területe a reneszánsz és a barokk irodalom, Magyarország és Európa eszméletörténeti kapcsolatai. Jelentősek Dantéről írott művei.

A Dobó István Gimnáziumban kezdte pályáját a pécsi születésű Makay Gusztáv irodalomtörténész, kritikus, tanár is. Egerben töltött magyar–francia szakos tanári tevékenysége után (1936) a Budapesti Egyetem Gyakorlógimnáziumának oktatója lett. Ifjúkori esszéit, kritikáit a *Sorsunkban* – melynek társszerkesztője is volt – és a *Nyugat* „utódjában”, a *Magyar Csillagban* adta közre. Tehetségére – *Beszélgetőfüzeteinek* egy anonim utalása szerint – már Babits felfigyelt. Számos magyar nyelv- és irodalom tankönyv, valamint francia szakmódszertani munka szerzője, illetve közreműködője volt. Jelentős műve *A halál költészete a magyar lírában Vörösmartytól Adyig* (1937). Több magyar költő (*Ady Endre, Babits Mihály, Illyés Gyula, József Attila, Tóth Árpád*) munkásságát dolgozta föl önálló műveiben. Dr. Makay Gusztáv írói és tanári működése révén középiskolás diáknemzedékek hosszú sora vált a magyar költészet szerelmesévé, a szép versek értő olvasójává.

Dr. Lisztóczy László irodalomtörténész, főiskolai tanár több szállal is kötődik a Dobó István Gimnáziumhoz, hiszen markazi általános iskolai éveit után ebben az intézményben töltötte gimnáziumi éveit, itt érettségizett 1959-ben, majd a debreceni egyetem hallgatójaként itt végezte vidéki tanítási gyakorlatát, s iskolánk kinevezett magyartanára is volt majd egy évtizeden át (1970–1978). 1978-tól az egri tanárképző főiskola Irodalomtudományi Tanszékén tanított – többek közt e sorok íróját is –, ahonnan 27 év után docensként vonult nyugdíjba 2005-ben. Én magam is csodálója lehettem annak a pedagógiai és szakmai alázatnak és hivatástudatnak, amellyel szívügyének élte meg és leendő kollégáinak adta át a magyar irodalom ügyét. Hatal-

mas szívvel és irigylésre méltó emberséggel, valamint páratlan előadói érzékkel és készséggel beszélt költőinkről, íróinkról, s „mesélt” a határon túli, főként az erdélyi kortárs irodalom legnagyobbjairól. Az irodalomtörténeti kutatásokhoz – többek között – a fent említett egykori dobós diáktól, a későbbi debreceni professzortól, Bán Imrétől, valamint Barta Jánostól kapott ösztönzést. Tanár Úr nemzedékek sorát oktatta-nevelte a szülőföldszeretet, a magyarság- és szülőhelytudat tanárává.

Dr. Lisztóczy László irodalomtörténészként a *Kalevala* hazai fogadtatásával, a svájci és az erdélyi magyar irodalommal, Benedek Elek erdélyi irodalomszervező munkásságával, a poeta angelicus, Dsida Jenő költészetével, Eger (pl. Pájer Antal) és Gyöngyös irodalmi hagyományaival foglalkozott és foglalkozik ma is magas kutatói színvonalon. Tolla alól vagy szerkesztésében negyvenhat könyv jelent meg eddig. 1997 júliusában Egerben megalapította a Dsida Jenő Baráti Kört, melynek célja a Dsida-kultusz ápolása, a határon túli magyar kultúra népszerűsítése és a helyi irodalmi hagyományok ápolása és gazdagítása. Az általa szerkesztett, válogatott kötetek közül is kiemelkedik a *Versekben tündöklő Erdély* vagy a helyi vonatkozású *Végeknek tükköri* című tematikus versantológia-sorozat.

Dr. Lisztóczy Lászlóval egy évfolyamon, 1959-ben maturált iskolánkban a XX. század egyik kiemelkedő helyi, számos irodalmi díjjal – többek közt Kossuth-díjjal – jutalmazott költője, a dobós múltjára végig büszkén és szeretettel emlékező Utassy József (1941–2010). Osztályfőnöke, Radich Jolán, a „Néni” szeretette meg vele a magyar nyelvet, irodalmat és a történelmet. A gimnáziumban értékrendet kapott, ráébredt a nemzeti hagyományok fontosságára, továbbörökítésének felelősségére. Itt kezdett verselgetni. Első művei 1965 decemberében jelentek meg a *Kortársban*. Ekkor szerveződött – részvételével – a bölcsészkaron a *Kilencek* költőcsoportja. Első kötete (*Tüzem, lobogóm!*) sikert aratott, de fel is keltette a hatalom gyanakvását a társadalomkritika s a Petőfit idéző szabadságvágy miatt. Második kötete – *Csillagok árvája* (1977) – azért hevert évekig a kiadóban, mert szerzője nem egyezett bele, hogy sok versét kihagyják belőle a kor „cenzorai”. Betegsége 1974 óta akadályozta a munkában, ennek ellenére megkerülhetetlen lírai életművet hozott létre. Szókimondása, könyörtelen igazmondása miatt a három T korszakában a megtűrték kategóriájába tartozott. Életét döntően meghatározta személyes tragédiája: fia 20 éves korában meghalt. Idegrendszere megroppant, és ez a betegsége okozta halálát is. Verseiben gyakran jelenik meg a Dobó mint alma mater, a köszönet hangja, 1956 élményei, a városba kerülés nehézségei (ózdi születésű volt, gyermekkorát Bükk-szenterzsébeten töltötte, Tarnaleleszen járt általános iskolába).

Az elmúlt években, évtizedekben föltűnt a dobós új írói generáció is.

Bak Zsuzsanna, a személyes hangú és világú, sajátos hangszínű, fel- és kitárulkozó író nő 2004-ben érettségizett a Dobóban. A mindennapi szituációk fonáságairól, az élhető és élhetetlen helyzetekről ír. Tollából megismerjük a fiatal költői-alkotói

lélek impressziókra épített, sajátos nyelvi környezetbe ágyazott, objektívnek hitt valóságát, a néha nevetnivaló, mégis sajnálatra méltó őszinte szubjektumot s a világ és az emberi kapcsolatrendszerek abszurditását (Tanulmányok, avagy miért szebb állat a teve, mint a ló; Kabátodra füstöt; Senki fája; Panda Liza és a Can I help me; Az orrlovag- történetek).

Csepcsányi Éva, az *Agriában* is publikáló költő, író – e sorok írójának egykori biológia tagozatos tanítványa – szintén 2004-ben érettségizett az egi Dobó István Gimnáziumban. 2011-ben megjelent (*Irodalmi Jelen Könyvek*) első regényéért (*Mistica profana*) Junior Prima-díjat kapott. A gyermek- és családvédelmet tanult, teológiát végző író- és költő a katolikus egyházon belüli szolgálatok mellett hivatásának tekinti az alkotást, s olyan alkotó ő, aki a magyar nyelv gazdagságát és sokszínűségét szeretné prózájában és lírai alkotásaiban a hazai kulturális élet gyarapodására kibontakoztatni.

Szalóczi Dániel 2003-ban érettségizett, különleges tehetségű, érdekes nézőpontú és világlátású, cinikus hangú és fekete humorú fiatal – egykori dobós – költő, író. Művei (*Csakrádfigyelős; Mosakodj Petike, addig nem nézlek indiánnak*) teljesen őszintén, sallangmentesen mutatják be az élet kis- és nagybetűs dolgait.

Érdekes olvasnivalót kínál a magyartanári végzettséggel rendelkező Magos Judit Demény-története, a *Most én ugatok* (2014). A mű főhőse, Demény az első kortárs magyar író vizsla, s egyben egy sajátos filozófia megalkotója, a tőpörtyű-függő ceLEB. A humorral gazdagon átszótt írásokat az intézményünkben 1997-ben érettségizett Magos Judit leginkább saját maga és barátai szórakoztatására hozta létre, s kutyája mára hatalmas népszerűségnek örvend a „gazdiidomár” szerző blogbejegyzései által.

Említést érdemel az eredetileg történelemmel foglalkozó, különös, izgató, titokzatos, néha félelmetes világú novellista, Farkas Ábel (született: 1995), aki belső rezdüléseit vetíti az olvasói elé nyugtalanító víziókban, látomásszerű, misztikus történetekben. Művei – eredetiségük mellett – leginkább Kafkával és Bodor Ádáméval rokoníthatók bizonyos pontokon: a komorságában is helyenként ironikus látásmód, a világban meglévő, az abból áradó indokolatlan fenyegetés és fenyegetettség, a példázatszerűség jellemzi. Kiemelkedik művei közül az egi városi irodalmi pályázaton is díjazott *Küszöb* (*Agria VII. évfolyam, 2. szám, 2013. nyár*) című írása.

Az Egi Dobó István Gimnázium irodalomszerető és középiskolai emlékeihez, az iskolai hagyományokhoz hű közössége nevében valljuk az Utassy József, egykori dobós diák *Hol ifjúságod tűnt el* című versében megfogalmazott gondolatokat: *Hol ifjúságod tűnt el, / fekszel hanyatt a fűben./ Hatalmas fellegárnyban, / heversz az elmúlásban. / Villanydrót-kotta-hangok / a fecskék, vadgalambok. / Dúdolod őket halkan. / Suhanc vagy. Halhatatlan.*